

Nr 30.

Ankom till riksdagens kansli den 23 april 1931 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till skatte av lägenheterna Lerbrotorp nr 2 och 3 i Nysunds socken.

Genom en den 25 februari 1931 till riksdagen avlämnad proposition, nr 108, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslagit riksdagen medgiva, att lägenheterna Lerbrotorp nr 2 och 3 i Nysunds socken av Örebro län må, utan hinder därav att de innehavas av bolag, försäljas till skatte.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

I en till 1919 års urtima riksdag avlåten proposition, nr 11, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen besluta att, i avbidan på utredning och förslag rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp, tills vidare och intill dess annorlunda kunde varda beslutat, skatteköp i andra fall, än såvitt anginge de halländska kyrkornas hemman, Danviks hospitals hemman, Visingsö skolegodshemman samt rekognitionsskogs- och därmed likställda hemman, icke skulle äga rum. I proposition nr 14 till samma riksdag föreslog Kungl. Maj:t vidare riksdagen besluta, bland annat, att skatteköp i den ordning, kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga om användande av de till bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogar utfärdade författningar föreskreve, icke vidare skulle äga rum. Båda propositionerna vunno riksdagens bifall.

1919 års förbud mot skatteköp i vissa fall.

Genom kungörelse den 17 oktober 1919 (nr 660) förordnades därefter, dels att skatteköp i den ordning, kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga om användande av de till bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogar utfärdade författningar föreskreve, icke vidare skulle äga rum, dels ock att, i avbidan på utredning och förslag rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp, tills vidare och intill dess annorlunda kunde varda beslutat, skatteköp i andra fall icke skulle, utom vad anginge de halländska kyrkornas hemman, Danviks hospitals hemman och Visingsö skolegodshemman, äga rum.

Under det skatteköp av rekognitionsskogshemman enligt 1811 års kungörelse m. fl. författningar sålunda definitivt inställts, hade den genom 1919 års kungörelse vidtagna åtgärden i övrigt karaktären av ett allenast provisoriskt förbud i avvaktan på utredning rörande revision av skatteköpsbestämmelserna.

1930 års
riksdag.

I en till 1930 års riksdag avlämnad proposition, nr 246, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen för sin del besluta upphävande av det genom kungörelsen den 17 oktober 1919 utfärdade, tills vidare gällande förbudet mot skatteköp i vissa fall.

Till stöd för förslaget anförde chefen för finansdepartementet statsrådet Dahl bland annat: Syftet med utfärdandet av då gällande provisoriska förbud mot skatteköp hade varit att vinna tid för verkställande av utredning angående den kronans jord, som vore underkastad bestämmelserna om skatteköp, ävensom rörande lämpligheten av en revision av dessa bestämmelser. En fullständig och ingående undersökning rörande de kronoegendomar, som avsåges — under stadgad åborätt upplåtna hemman och lägenheter — hade blivit utförd. Av den verkställda undersökningen framginge, att det därvidlag mestadels vore fråga om smärre fastigheter, vilkas värden uppginge till mindre betydande belopp. De kronans fastigheter, som avsåges, utgjorde i själva verket blott en ringa återstod av de en gång mycket talrika kronoegendomar, som under loppet av ett par århundraden genom skatteköp överförts i bondeklassens ägo. De krav, som före skatteköpsförbudets utfärdande framstälts om åtgärder i sådan riktning, hade haft sin grund bland annat i farhågor, att betydande kronoegendomar skulle genom skatteköp överföras i bolags ägo. Undersökningen hade visat, att bolagen endast i ringa omfattning innehade kronojord med sådan rätt, att de jämlikt skatteköpsförfattningarna ägde lösa desamma till skatte. — Enligt gällande grunder för skatteköpskillingarnas bestämmande uppginge dessa till mycket obetydliga belopp; för de kvarstående kronohemmanen utgjorde skatteköpskillingen i medeltal icke fullt tio kronor för varje fastighet. Åbon hade emellertid, såvitt anginge inägojorden, rätt att utan någon inskränkning tillgodogöra sig fastighetens avkastning, och beträffande skogen hade, enligt vad genom utredningen ådagalagts, kronan avstått från allt anspråk på avkastningen av åbohemmans skog, med undantag i viss mån för ek och s. k. storverksträd. Åborätten uteslöte alltså, på nyssnämnda undantag när, varje möjlighet för kronan att under tiden för åborättens bestånd utnyttja fastigheten, och något vederlag för sina från fastigheten åtnjutna förmåner hade åbon efter grundskatternas avskrivning ej att utgöra. Vad anginge kronans möjlighet att under egen disposition återbekomma en under åborätt upplåten fastighet, torde denna med gällande lagstiftning vara inskränkt till *dels* det fall, att fastigheten återvunnes till kronan på grund av vanhävd, och *dels* det fall, att åborätten utdöge utan att den siste åbon förordnat om åborätten. Med hänsyn till åbon lagligen

tillkommande rättigheter och till det förhållandet, att kronan genom försäljning till skatte avstode allenast sin så gott som innehållslösa, formella äganderätt, syntes den föreställningen, att kronan skulle genom skatteköpsförfarandet tillskyndas förlust, sakna grund. Enligt vad utredningen gäve vid handen, torde staten sakna möjlighet att inskränka de rättigheter, som vore tillförsäkrade innehavare av kronan tillhörig, under stadgad åborätt upplåten jord. Anledning syntes sålunda icke förefinnas att längre uppehålla det år 1919 stadgade provisoriska förbudet mot skatteköp.

I anledning av propositionen väcktes inom andra kammaren av herr Hage en motion, nr 526, vari hemställdes, att riksdagen, vid ett eventuellt beslut om upphävande av det genom kungörelsen den 17 oktober 1919 utfärdade, tills vidare gällande förbudet mot skatteköp i vissa fall, måtte undantaga sådana hemman och lägenheter -- främst de, som innehavas av bolag eller andra icke individuella rättssubjekt -- där givandet av rätten att skatteköpa måste anses icke stå i överensstämmelse med den ursprungliga grundtanken i åborätts- och skatteköpsinstitutet.

Andra lagutskottet hemställde i sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 38, att riksdagen måtte för sin del besluta att upphäva det genom kungörelsen den 17 oktober 1919 (nr 660) utfärdade, tillsvidare gällande förbudet mot skatteköp utom såvitt anginge sådana hemman och lägenheter, som innehades av bolag och övriga juridiska personer.

Till stöd härför anförde utskottet:

Den verkställda utredningen får anses giva vid handen, att skäl icke längre föreligga att i full utsträckning upprätthålla det ifrågavarande provisoriska förbudet mot skatteköp.

De krav, som före 1919 framställdes om skatteköpsförbudets utfärdande, hade sin grund bland annat i farhågor, att betydande kronodomäner skulle överföras i bolags ägor. Den nu slutförda undersökningen utvisar, att bolag innehava rätt till skatteköp beträffande 6 hemman med ett taxeringsvärde av tillhoppa 10,900 kronor och 122 lägenheter med ett taxeringsvärde av tillhoppa 134,100 kronor. Även om således frågan om bolags rätt till skatteköp är av mindre betydelse än man ursprungligen antagit, synes det emellertid utskottet principiellt riktigast, att förbudet mot skatteköp alltjämt upprätthålles beträffande bolag och med dem likställda rättsägare. Utskottet håller för övrigt antagligt, att bolagen skola finna det med sina intressen förenligt att, i de fall där det låter sig göra, avyttra åborätten till arrendatorer och andra enskilda personer och att ifrågavarande hemman och lägenheter således skola komma i den jordbruksidkande befolkningens ägo.

Tre ledamöter av utskottet avgävo reservation under yrkande om bifall till propositionen.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen, varefter Kungl. Maj:t den 6 juni 1930 utfärdade kungörelse i ämnet (nr 194) i överensstämmelse med riksdagens beslut.

Utskottet.

Förevarande proposition har föranletts av en av Katrinefors aktiebolag gjord ansökning om rätt att skatteköpa ifrågavarande kronolägenheter. Enligt vad utredningen i ärendet giver vid handen, innehar bolaget lägenheterna Lerbrotorp nr 2 och 3 med sådan rätt, att bolaget intill dess kungörelsen den 17 oktober 1919 trädde i kraft ägt skatteköpa desamma för sex års ränta.

Till stöd för ansökningen har bolaget anfört, att bolaget — mestadels till förutvarande arrendatorer — försålt ett stort antal arrendegårdar och torp å bolagets skogar samt att det vid företagen lantmåteriförrättning befunnits erforderligt att verkställa ägoutbyte mellan ifrågavarande lägenheter och vissa andra fastigheter. Vid denna förrättning hade även sammanläggning av olika fastighetsdelar, som inginge i de försålda gårdarna och torpen, befunnits önskvärd. För att en sådan sammanläggning skulle kunna verkställas, erfordrades emellertid skatteköp av lägenheterna.

Föredragande departementschefen har uttalat, att ett medgivande till de föreslagna skatteköpen skulle vara ägnat att främja en lämplig fastighetsindelning, varjämte departementschefen anmärkt, att, då de av lägenheternas innehavare igångsatta försäljningarna mestadels skett till dittillsvarande arrendatorer, ur de av utskottet vid 1930 års riksdag uttalade synpunkterna betänkligheter icke syntes böra möta mot det ifrågasatta medgivandet.

Då med hänsyn till vad departementschefen sålunda upplyst ett bifall till bolagets ansökning synes komma att underlätta bildandet av självständiga jordbruk, främst för bolagets arrendatorer, får utskottet hemställa,

att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 21 april 1931.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman*, *Sigfrid Hansson*, *Österström*, *von Geijer*, *Hagman*, *Nordborg*,* *Gustaf Tamm** och *Norman*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Magnusson* i Skövde, *Hage*, *Andersson* i Rasjön,* *Johanson* i Stockholm,* *Johanson* i Hallagården, *Petersson* i Lerbäcksbyn och *Sandström* i Nyland.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Magnusson* i Kalmar och *Hage*.